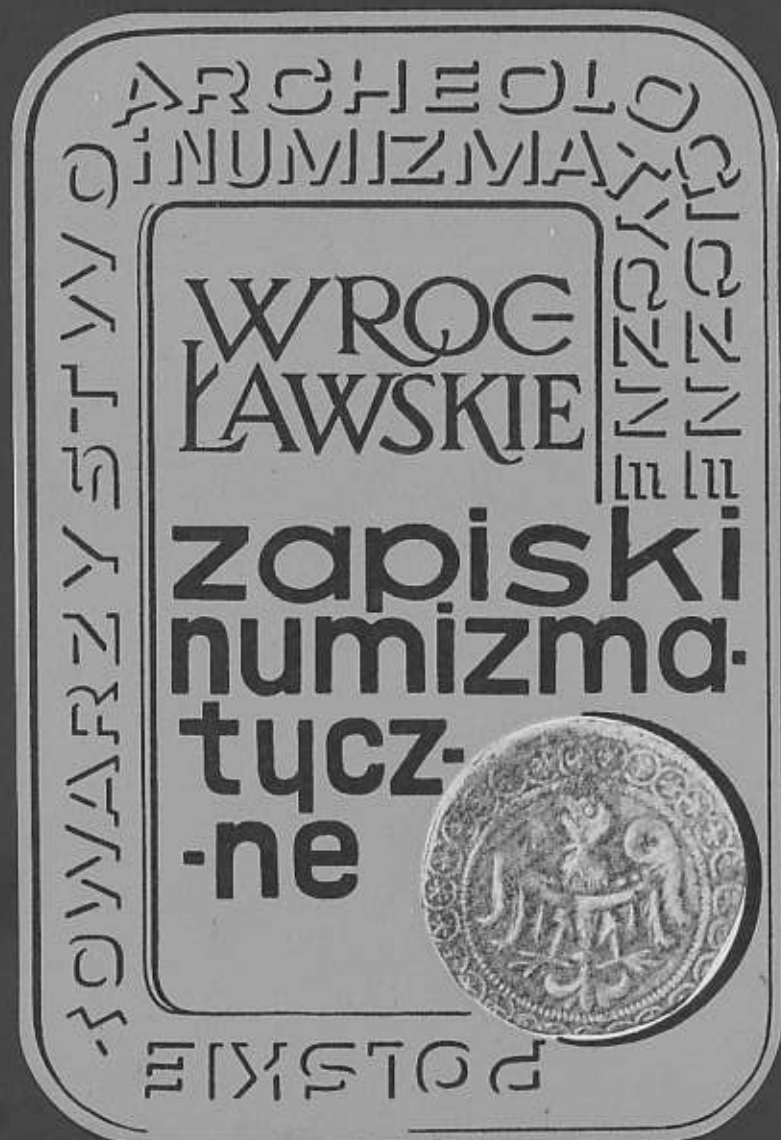

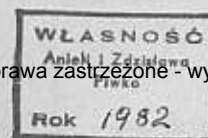
KOMUNIKAT WEWNĘTRZNY - PTAIN

WROCLAW

WROCŁAWSKIE ZAPISKI NUMIZMATYCZNE

WROCŁAW 1973

WROCŁAWSKIE ZAPISKI
NUMIZMATYCZNE

Redakcja: Marian Haisig /redaktor/, Marian Kubis,
Michał Osuch, Henryk Rusek, Kamil Syposz

Zdjęcia: Ryszard Kuzia

Projekt okładki: Zdoław Wierdak

Komunikat Wewnętrzny Polskiego Towarzystwa Archeologicznego
i Numizmatycznego Oddziału Wrocławskiego - Sekcja Numizma-
tyczna.

Wrocław styczeń - czerwiec 1973 r.

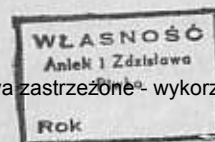
Nakład 500 egz. - Nr 12/9

Przekazując zrzeszonym miłośnikom i sympatykom numizmatyki na Dolnym Śląsku numer naszego pisma w nowej szacie, pragniemy przypomnieć z nutą sentymentu, że blisko ćwierć wieku temu, ukazał się we Wrocławiu, z inicjatywy ówczesnej Sekcji Numizmatycznej Polskiego Towarzystwa Archeologicznego pierwszy zeszyt kwartalnika pod nazwą "ZAPISKI NUMIZMATYCZNE", jako pierwsze w Polsce pismo popularno-naukowe poświęcone numizmatyce.

Choć jego szpalty zamknęły się już z czwartym numerem rocznika 1949, dziś, po latach, nawiązując wspomnieniami do tego faktu, pod tym samym tytułem otwieramy nasze wewnętrzne pismo Sekcji Numizmatycznej Oddziału Wrocławskiego. Choć skromny w swej objętości służyć będzie tym samym celom jakie przyświecały "ZAPISKOM NUMIZMATYCZNYM" 1949 roku.

Na kartach naszych "Wrocławskich Zapisków" chcemy szerzyć i utrzymywać zmiłowanie do numizmatyki i zbieractwa, rejestrować na bieżąco znaleziska i skarby dawnych monet na ziemi dolnośląskiej od roku 1945, informować o ważniejszych pozycjach dorobku naukowego oraz dokumentować żywotność ośrodka wrocławskiego w dziedzinie popularyzacji numizmatyki polskiej, a w szczególności śląskiej. Bo w dawnej monecie śląskiej znajdujemy bezpośredni, realny dokument dziejów tej piastowskiej ziemi i niezaprzeczalny dowód jej odwiecznej więzi gospodarczej i kulturalnej z Macierzą polską.

/Od Redakcji/

CZY WIECIE, ŻE ...

Pierwszą, regionalną monetę dla Śląska bił we Wrocławiu Bolesław I Chrobry.

Denary śląskie Bolesława Chrobrego upamiętniły fakt utworzenia we Wrocławiu osobnego biskupstwa podległego metropolii gnieźnieńskiej.

Denary /brakteaty/ Mieszka Piłtonogiego, ks. opolsko-raciborskiego, bite na Opolszczyźnie z końcem XII w. - z napisem M I L O S T - to najstarsze zabytki języka polskiego na Śląsku.

Najstarsze na Śląsku mennice władców Polski XI-XII powstały we Wrocławiu, Legnicy i Opolu.

We wczesnośredniowiecznych skarbach i znaleziskach na Śląsku występują denary książąt piastowskich, świadczące o więzi gospodarczej tej ziemi z resztą ziem polskich.

Śląsk był jedyną dzielnicą na ziemiach polskich, zasobną w kruszce mennicze - srebro i złoto.

Monety śląskie z motywem orła na stemplu - to najstarsze dokumenty plastyczne do poznania dziejów naszego godła państwowego.

Polski orzeł Piastów śląskich, późniejsze godło naszego państwa pojawił się najwcześniej na stemplu monet Henryka I Brodatego, bitych we Wrocławiu ok. 1230 r.

Najwcześniejsze próby reform monetarnych na ziemiach polskich podjęte były na Śląsku w XIII wieku.

Kwartniki śląskie /denarii quartenses/ były pierwszą grubszą monetą srebrną na ziemiach polskich, bite na przełomie XIII/XIV w.

Największy, znany dotąd skarb kwartników śląskich znaleziono we wsi Zadory w Wielkopolsce.

Pierwsze złote monety /floreny/ bite na ziemiach polskich w roli pieniądza wielkiego handlu, wyszły z mennic Piastów śląskich w Legnicy i Świdnicy, w połowie XIV wieku.

Złote monety bite na Śląsku od poł. XIV w. z rodzimego kruszcu wydobywanego ze złotonośnych piaszków w okolicach Lwówka, Złotoryi, Legnicy i Złotego Stoku.

Po oderwaniu Śląska od Polski w poł. XIV w. wpływy polskie na pieniężne stosunki Śląska nie tylko się utrzymały, ale znacznie wzrosły.

Pierwsze grosze śląskie bił w Głogowie Zygmunt Jagiellończyk, król polski, jako książę Głogowa, w latach 1505-1506.

Na groszach głogowskich Zygmunta Jagiellończyka, namiestnika całego Śląska /późniejszego króla Zygmunta I/ występują herby Korony i Litwy; polski orzeł jagielloński i Pogoń Litewska.

Półgroszki świdnickie, bite masowe w latach 1517-1527 były wzorowane na półgroszkach koronnych Zygmunta I Starego.

Fryderyk II ks. legnicko-brzeski /1488-1547/ był wielkim rzecznikiem unii monetarnej Śląska z Rzeczypospolitą, co spowodowało nań prześladowania ze strony cesarza Ferdynanda.

Bite masowo w Legnicy przez ks. Fryderyka II, w latach 1541-1546 grosze i trojaki, wzorowane na polskim pieniądzu Zygmunta I Starego, zwane były na Śląsku przez ludność "polską monetą".

Masowy napływ monety polskiej do miast śląskich w XV-XVII w., dokumentowany w skarbach i znaleziskach, był wyrazem żywych kontaktów handlowych Śląska z resztą ziem polskich.

Rynki handlowe miast śląskich nie mogły egzystować bez obiegu monety polskiej.

Stany Śląskie /książęta i miasta/ toczyły w XVI i XVII w. nieugiętą walkę z centralistyczną polityką monetarną Habsburgów o utrzymanie regionalnej monety śląskiej.

Grosze, trojaki i czworaki książąt cieszyńskich z lat 1559-1624, bite były według wzoru polskich monet koronnych.

W XVI i XVII w. monety książąt cieszyńskich nosiły na stemplu ukoronowanego orła Piastów górnośląskich, niemal identycznego w rysunku z orłem polskim na monetach koronnych.

Trojaki wzorowane na polskich trojakach koronnych Zygmunta III, bił w Opolu, w latach 1622-1623, książę Siedmiogrodu, Opola i Raciborza, Gabriel Bethlen.

Karol Ferdynand, król polski, biskup wrocławski, bił w Opolu, w latach 1648-1655 dukaty i talary z herbami Polski i Szwecji na stemplu.

Bite w Opolu, w latach 1647-1664 dla księstw opolskiego i raciborskiego monety 3 - i 15-krajcarrowe, nosiły na stemplu orła polskiego i tytuły królów polskich: Władysława IV i Jana Kazimierza.

Orzeł Piastów śląskich był głównym motywem heraldycznym stempla monet śląskich do schyłku XVII wieku.

Talary pośmiertne ks. Jerzego Wilhelma, wybite w Brzegu 1675 r., noszą na rewersie napis łaciński: PIASTI ETNARCHAE POLONIAE ULTIMUS NEPOS ... /Piasta władcy Polski ostatni potomek .../

O tych faktach zestawionych w skrócie mówią dawne monety znajdujące dziś jeszcze na ziemi śląskiej w skarbach kruszcowych i znaleziskach archeologicznych.

Świadomi historycznej prawdy, że dawna moneta śląska to niedoceniany dokument dziejów tej piastowskiej dzielnicy i jej odwiecznej więzi z Macierzą polską, pisać będziemy o niej szerzej w następnych numerach naszego "Biuletynu".

Marian Haisig

ŚLĄSKA LITERATURA NUMIZMATYCZNA

W rubryce tej Redakcja "Zapisków" zamierza podawać ważniejsze pozycje śląskiej literatury numizmatycznej wraz z krótkim ich omówieniem. Zarówno bowiem wydana w 1958 roku w Opawie praca czeskiego badacza J. Kalusa "Bibliografie numismatické literatury o Slezsku a Kladsku" będąca najbardziej wyczerpującym opracowaniem tego tematu, jak i inne, częściowe bibliografie numizmatyki śląskiej, nie są u nas łatwo i na co dzień dostępne; utrudnia to orientację w obfitym i rozproszonym materiale i nie zachęca do poważniejszych studiów nad numizmatyką śląską.

Jednocześnie Redakcja stawia sobie za cel uzupełnienie dotychczasowych bibliografii nie ujętymi w nich pracami autorów polskich. Powodzenie tego niełatwego przedsięwzięcia jest uzależnione od udziału wszystkich kolegów, do których zwracamy się z apelem o współpracę i pomoc, przez zgłaszanie do Redakcji znanych im prac, artykułów i wzmianek z zakresu numizmatyki śląskiej.

Pracą tą Redakcja pragnie przyczynić się do realizacji jednego z postulatów badawczych numizmatyki śląskiej, wysuniętego /wraz z wieloma innymi/ przez M. Haisiga w artykule "Pieniądz kruszcowy na Śląsku do połowy XVIII w." /Sobótka Nr 1/66/.

Wykaz śląskiej literatury numizmatycznej rozpoczynamy od okresu, w którym zaczynają się ukazywać prace o wyraźnym charakterze monetoznawczym, t.j. od końca XVII wieku. Liczne wcześniejsze wzmianki o monecie śląskiej, jakie można napotkać od XIII wieku w różnego rodzaju dokumentach, zaliczanych do materiałów źródłowych, jak np. w rachunkach, ordynacjach i przywilejach menniczych, zapiskach pisarzy miejskich, taryfach szacunkowych, uniwersałach, rozprawach ekonomicznych itp. winny być przedmiotem odrębnego opracowania.

- 1/ Georg Wende: DE WRATISLAVIENSIIUM QUORUNDAM PATRONORUM ET CIVIUM STUDIO COLLIGENDI NUMMOS. Wrocław 1679.
Szkołna sztuka teatralna, napisana przez rektora gimnazjum Marii Magdaleny we Wrocławiu, w której postaci sceniczne omawiają szereg monet wrocławskich i wymieniają znanych ówczesnie kolekcjonerów.
Zarówno powyższa, jak i szereg późniejszych tego rodzaju sztuk szkolnych, które pozostawili rektorzy ówczesnych szkół śląskich /jak np. "Silesiorum moneta" Marcina Hanke rektora gimnazjum św. Elżbiety we Wrocławiu, kilka sztuk Christiana Runge, rektora gimn. Marii Magdaleny i Gottfrieda Stutz rektora szkoły ewangelickiej w Jaworze/ zdaje się świadczyć o zrodzonym żywym zainteresowaniu, wprost o me-
dzie na numizmatykę w tym okresie.

2/ Gottfried Rhonius: DISSERTATIO DE JOHANNIS WRATISLAVIENSIBUS, Wrocław 1693. Pierwsza praca drukowana, traktująca o groszach śląskich z Janem Chrzycielem, bitych przez Macieja Korwina i Władysława Jagiellończyka we Wrocławiu oraz biskupa Jana Turze w Nysie.

3/ M. Gottfried Dederdeck: KURTZER BEGRIFF EINES WERCKES "SILESIA NUMISMATICA" GENANT. 1708 r. Jest to zapowiedź i plan dzieła, które ukazało się 3 lata później.

4/ M. Gottfried Dederdeck: SILESIA NUMISMATICA ODER EINLEITUNG ZU DEM SCHLESISCHEN MUNTZ-GABINET ... Jawor 1711. Autor, archidiakon /później pastor/ i bibliotekarz Kościoła Piotra i Pawła w Legnicy, opisuje i zamieszcza ilustracje prawie 400 monet, medali i liczmanów śląskich. Z okresu średniowiecza rejestruje Dederdeck ponad 40 typów monet, w tym np. denara Bolesława Śmiałego, kilka brakteatów i kwartników itp. Monet tych autor albo nie próbuje określić, albo określa je błędnie, przypisując np. jeden z kwartników Henrykowi Brodatemu, inny Bolesławowi II i III książętom opolskim z drugiej połowy XIV w. itp.

Natomiast opracowanie monet nowożytnych posiada częściowo i dziś wartość źródłową /kilka typów monet znanych jest tylko z opisu i ilustracji Dederdecka; w wydanej w 1901 r. albumowej pracy Friedensburga i Seegera zostały, z braku nieznanych oryginałów, reproduktowane ich rysunki z "Silesia Numismatica"/ choć i tu nie uniknął autor szeregu błędów.

Na wstępie swej pracy zamieszcza Dederdeck pełny tekst "Silesiorum moneta" sztuki szkolnej Hankego z 1706 r.;

Hanke uchodził wówczas za autorytet w zakresie historii Śląska.

W tekście sztuka ta jest raz jeszcze przedrukowana fragmentami, które Dederdeck rozwija, komentuje i z którymi polemizuje.

Dzieło Dederdecka było przez przeszłe 150 lat głównym i podstawowym opracowaniem numizmatów śląskich - jeszcze w drugiej połowie XIX wieku aukcyjne katalogi firm numizmatycznych powoływały się na jego numerację i ustalenia.

H. Rusek

MONETY ŚLĄSKIE ŚREDNIOWIECZA W ZBIORACH CZŁONKÓW SEKCJI NUMIZMATYCZNEJ PTA i N WE WROCŁAWIU

W tym dziale naszego biuletynu pragniemy zamieszczać opisy i zdjęcia ważniejszych średniowiecznych monet śląskich znajdujących się w posiadaniu członków Wrocławskiej Sekcji Numizmatycznej.

Chcemy tą drogą przyczynić się do ich inwentaryzacji i zebrać jak najwięcej materiału na temat tych pięknych i poszukiwanych przez kolekcjonerów monet.

Zwracamy się więc do wszystkich posiadaczy z gorącą prośbą i apelem o ich udostępnianie do opracowania.

Inwentaryzację rozpoczynamy od kwartników śląskich, należących do najciekawszych działów śląskiej numizmatyki regionalnej, posiadających szczególnie bogatą literaturę polską i obcą.

KWARTNIKI ŚLĄSKIE

W mojej niewielkiej kolekcji monet śląskich posiadam dwa kwartniki w dość dobrym stanie i o wyraźnym rysunku.

Są to monety księstwa świdnicko-jaworskiego i legnicko-brzeskiego.

A oto ich opis:

1. Świdnica, ks. Bernard i Bolko II /1312-1322/

Av.

Rv.

Av. W otoku z perełek anieł ze złożonymi rękami i rozpostartymi skrzydłami. W legendzie otokowej litery: O P B /odwrócone/ ... h / ? / V i ornament czterolistny. Rysunek przesunięty ku dolnej krawędzi monety.

Rv. W polu w otoku z perełek krzyż maltański z ostro zakończonymi ramionami. W legendzie otokowej: VO. K.O ornament czterolistny /7/ ... h / ? / M/uncjalne/.B

Typ.wg Tabl.F.XI;337 z r.1968

Waga 1,717 g^{1/}
Średn.19,0 mm

1/ R. Kiersnowski. Waga i próba kwartników śląskich, WN, R.XIII, 1969 z 4/50/, s.211-227 /kwartnik ten jest ujęty w wykazie monet pod pozycją 278 z nieco inną wagą, podobnie jak i pozostałe kwartniki w pozycjach: 123, 125, 224, 297 pochodzące ze zbiorów prywatnych wrocławskich kolekcjonerów. Występujące różnice wagowe powstały prawdopodobnie na skutek posłużenia się niezbyt precyzyjną wagą przy pierwszym ważeniu.

2. Brzeg, władca ? /1290-1320/

Av. W otoku z perełek ozdobna litera T w tarczy. W miejsce legendy otokowej ornament z gwiazdek 6-ramiennych, częściowo zatartych.

Rv. W polu w otoku z perełek wzniesiona dłoń z dwoma wyprostowanymi palcami. Z lewej strony gwiazdka 6-ramienna, z prawej litera A /bez poziomej kreseczki/. W otoku ornament z czterolistni.

Waga 1,552 g.
Średn. 19,8 mm

Typ. wg F.Tabl.IV; 153 z r.1968

Jeden kwartnik księstwa glogowskiego z mennicy w Szprotawie znajduje się w zbiorze znanego numizmatyka wrocławskiego kol. mgra Kamila Szyposza.

3. Szprotawa, ks. Henryk III i synowie

Av. W otoku z perełek hełm z 6 piórami ułożonymi wachlarzowato. Po obu stronach po trzy kulki. W miejsce legendy otokowej ornament z kółek i czterolistni ułożonych na przemian.

Rv. W otoku z perełek tarcza z rozgałęzionym rogiem. W otoku widoczna litera: a, trójliść, M/uncjalne/ ... pozostałe litery nieczytelne z powodu zużycia w obiegu.

Waga 1,875 g

Sredn. 18,1 mm

Typ wg F.Tabl.VIII;250 z r.1968

Piękny egzemplarz kwartnika jest w posiadaniu kol. Kazimierza Kozarskiego. Orzeł śląski przedstawiony na tym kwartniku posłużył za wzór artyście R. Sokołowi do projektu awersu medalu wybitego w 1969 roku nakładem Wrocławskiej Sekcji Numizmatycznej, z okazji I Wystawy Medali i Monet. Zdobi on też okładkę niniejszego biuletynu.

4. L w ó w e k, ks. Bolke I /1278-1301/

Av.

Rv.

Av. W otoku z perełek częściowo zatartych hełm z skrzyżowanym podwójnym pióropuszem. W legendzie otokowej: GALEA · DVCIS · BOLKONIS, gwiazdka 6-ramienna i krzyż maltański z ostro zakończonymi ramionami.

Rv. W polu w otoku z perełek orzeł śląski w lewo. W miejsce legendy otokowej ornament z kółek wewnątrz gwiazdki sześcioramienne.

Typ wg Tabl.F.X; 324 z r.1968

Waga 1,781 g

Sredn. 18,0 mm

Michał Osuch

REJESTRUJEMY DOLNOŚLĄSKIE MEDALE I ODZNAKI

Jest to dział, który chcemy wprowadzić na stałe i zamieszczać systematycznie informacje o medalach, odznakach i oznakach wykonywanych na terenie naszego województwa i z tym regionem związanych.

Pełna ewidencja tego typu pamiątek wykonywanych i wydawanych z różnych okazji w niezliczonych ilościach przez instytucje, zakłady, zrzeszenia, towarzystwa itp. dzisiaj jest już praktycznie niemożliwa.

Samych oznak turystycznych można liczyć na tysiące, a każda nowa impreza przynosi dalsze egzemplarze, których twórcy pozostają zazwyczaj nieznani.

Każdy niemal większy zakład pracy posiada własne odznaki ustanowione przez konferencje samorządu robotniczego fabryk i przedsiębiorstw dla wyróżniania swoich pracowników. Obok tego są również odznaki mające charakter reklamowy lub po prostu stanowiące symbol danego zakładu czy instytucji.

Sporo też oznak o akcencie regionalnym wydają organizacje młodzieżowe /ZMS, ZMW, ZHP/, społeczne, zrzeszenia sportowe itd., itd., co w sumie stanowi ogromnie bogaty materiał nie możliwy do pełnego ujęcia.

Wychodzimy jednak z założenia, że nie powinniśmy rezygnować z próby zarejestrowania chociażby niewielkiej ilości tych pamiątek, a jeżeli przy tej okazji pomożemy kolekcjonerom w ich rozpoznawaniu i prawidłowej klasyfikacji, będziemy uważać, że cel który sobie stawiamy będzie osiągnięty.

Mamy nadzieję, że przy Waszej pomocy również ten dział będzie systematycznie uzupełniany materiałami informacyjnymi z tego zakresu.

Na początek prezentujemy następujące pozycje:

1. Oznaka KONFERENCJI AKTYWU ZMS przy KWMO Wrocław

Wykonana z okazji konferencji aktywu ZMS, która odbyła się w dniach 29 i 30 października 1969 roku zorganizowanej w ramach obchodu 25-lecia Milicji Obywatelskiej.

Oznakę stanowi: stylizowany orzeł z łapami zakrytymi szarfą z napisem: "25 LECIE", niżej na czarnym tle litery "MO".
Z prawej strony orła strzałka z napisem: "ZMS WROCLAW". Litery w napisach koloru czarnego.

Wykonana w stali w ilości:

na szpilkę - 300 szt.
na zakrętkę - 60 "

Projekt: Zdzisław Wierdak
Manfred Kubis

Istnieją pojedyncze egzemplarze tej oznaki różniące się kolorem napisów i strzałki.

Powyższa oznaka opisana jest na str.186,poz.25 w "Katalogu Monet, Medali i Orderów" wyd. w 1971 r. przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich w opracowaniu J.A. Szwaagrzyka.
Figuruje jako odznaka 25-lecia ZMS przy wrocławskiej Komendzie Milicji Obywatelskiej, co jest oczywiście błędem, gdyż Związek Młodzieży Socjalistycznej został utworzony na krajowej naradzie aktywu młodzieżowego w Warszawie w dn.2-3 stycznia 1957 r.^{2/}

2/ Słownik Organizacji Młodzieżowych w Polsce 1918-1970 w oprac. T.Kozłowskiego, Warszawa 1971 r., str.132

Natomiast ZMS przy KWMO Wrocław został utworzony na początku 1958 roku.^{3/}

2. Oznaka rajdu SZLAKAMI WROCLAWSKIEJ MO i SB

Rajd ten został zorganizowany w 1970 roku przez PTTK "PERPEDES", pod patronatem Towarzystwa Miłośników Wrocławia i Komendy Wojewódzkiej MO we Wrocławiu.

Oznaka wykonana w metalu w formie równoległoboku o wym. 31 x 18 mm na zakrętkę.
W polu na niebieskim tle "palma" /symbol Milicji Obywatelskiej/ noszona przez funkcjonariuszy na kołnierzu kurtki i płaszcza. Napisy po bokach palmy: z lewej SZLAKAMI WROCLAWSKIEJ MO i SB, z prawej: RAJD TMW-PTTK JESIEN 1970.

Wyk.: w ilości - 800 szt. Projekt: Jan Długołęcki

3. Oznaka rajdu "WROCLAW MIASTO PIECIU RZEK"

Dwudniowy rajd młodzieżowy /20 - 21 maja 1972 r./ zorganizowany przez Koło PTTK "PERPEDES". Patronat nad rajdem sprawowało TMW oraz KWMO Wrocław.

Oznaka wykonana w metalu w formie prostokąta o wym.: 20 x 22 mm.
Na ciemnym tle zarys pięciu rzek /Odry, Widawy, Oławy, Bystrzycy i Słęzy/ oraz planu miasta Wrocławia. Napisy: od góry w 3-ch wierszach: MIASTO /PIECIU/ RZEK, u dołu: RAJD TMW - MO, z lewej: WROCLAW

Projekt: Jan Długołęcki

Wyk.: na szpilkę
w ilości - 1000 szt.

3/ Słowa i Czyny, praca zbiorowa, wyd. przez ZW ZMS Wrocław i ZZ ZMS KWMO we Wrocławiu, R. 1970, str. 5

W dalszej części tego działu zamieszczać będziemy opisy odznak projektowanych przez Marka Staffa, absolwenta Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej, znanego działacza turystycznego na Dolnym Śląsku. W swym dorobku posiada już ok. 50 projektów odznak głównie turystycznych wyróżniających się pięknym wykonaniem i smakiem artystycznym.

M. Osuch

MEDYCYNĄ I NUMIZMATYKA

Numizmatyka, jako nauka historyczna o dawnej monecie, odwiecznym nerwie życia i działania ludzkiego, ma swoje powiązania z historią medycyny i osiągnięciami tej szlachetnej wiedzy. Możemy to łatwo wykazać.

Już na antycznych monetach Grecji od V wieku p.n.e. spotykamy symbole lecznictwa i walki z chorobami. Apollo Salutaris, Epiphialtos, Juna, czy Asklepios, a więc znany nam Eskulap, legendarny lekarz grecki z woli Zeusa, oto niektóre z bóstw zdrowia utrwalone w wizerunkach starożytnych monet. Zioła lecznicze, jak mak i Silphium, znane i uprawiane w starożytności, przekazały nam w wizerunku monety miast sycylijskich V i IV w. /p.n.e./ Sceny nawiązujące do chorób trapiących ludzkość oraz ich zwalczania, łaźnie, kultura fizyczna, to dalsza różnorodna tematyka przedstawień spotykanych na monetach greckich i rzymskich. Nawet portrety sławnych lekarzy świata starożytnego, jak np. Hipokratesa, ojca medycyny, utrwalone zostały na monetach okresu hellenistycznego.

Jeszcze bogatszego materiału dostarczają nam czasy nowsze. W XVI w. pojawiają się tzw. denary benedyktyńskie, jako amulety chroniące przed chorobami, z wizerunkiem św. Benedykta

i napisami wyrażającymi zaklęcia przeciw diabłu i chorobom. Bito je masowo od pocz. XVII w. w Anglii, Niemczech, Szwajcarii, Rosji i w Czechach. Do tej kategorii monet i medali talizmanów, które wiarą w czary i zabobony pokrywały niedostatek ówczesnej wiedzy medycznej, należały tzw. georgijskie talary z wizerunkiem św. Jerzego na koniu. Wybijano je w różnych krajach Europy, a szczególnie w hrabstwie Mansfeld od pocz. XVI w. Miały one cenę 20-30-krotnie wyższą od wartości nominalnej i cieszyły się ogromną wziętością w okresach epidemii oraz wojen. Na osobną uwagę zasługują monety i medale upamiętniające klęski epidemii i zaraz, jakie nieustannie trapiły ludzkość w ciągu wieków. Wybijano je od pocz. XVI w. po koniec XIX w. Najstarsze znamy z r. 1574. Również takie wydarzenia, jak wznoszenie szpitali, łaźnie, kongresy lekarskie, czy osiągnięcia w dziedzinie wiedzy medycznej /np. odkrycie szczepionki przeciw ospie/, związane z postaciami wybitnych lekarzy, składają się na dokumentację postępu wiedzy, utrwaloną w zabytkach numizmatycznych. Dowodzą tego specjalne dzieła numizmatyczne: Balla, *Medicina in nummis* /Berlin 1905/, Pfeifera, *Pestilentia in nummis*, czy wydana w Gdańsku 1862 r. praca pt. "Numismatica virorum de rebus medicis meritorum". Wśród postaci wybitnych przedstawicieli medycyny, upamiętnionych na medalach XVI wieku wymienić trzeba Anzelma Ephorinusa /1496-1576/, lekarza królewskiego, Ślązaka, który czuwał nad zdrowiem górników w żupach wielickich /medal z r. 1557/, Jana Crato von Kraftheim /1519-1585/, lekarza miejskiego we Wrocławiu, organizatora pierwszej policji sanitarnej w mieście, upamiętnionego na medalu z r. 1551, ufundowanym przez wrocławską radę miejską i nieznanego bliżej Jana "Neefe de Polonia" /medal z r. 1574/.

Wrocław w swoich miejskich emisjach monetarnych upamiętnił również wydarzenia związane z historią epidemii szalejących na Śląsku. W r. 1633 wrocławska rada miejska po uśmierzeniu epidemii czarnej ospy jaka nawiedziła miasto, wybić kazała w swojej mennicy talary i półtalary pamiątkowe z widokiem miasta oraz napisem zawierającym dane statystyczne przebiegu epidemii z nazwiskami osób zasłużonych w jej zwalczaniu.

Oto wybrane tylko przykłady stwierdzające, że numizmatyka ma swoje powiązanie nawet z wiedzą medyczną i służyć może dokumentacją jej dziejów i rozwoju.

M. Haisig

Z WYDAWNICTW NUMIZMATYCZNYCH

Radziecki słownik numizmatyczny - Wśród wydawnictw Uniwersytetu Lwowskiego ukazał się w r. 1972 "NUMIZMATYCZNY SŁOWNYK" w opracowaniu W.W. Zwarycza /str. 147 + 52 tablice z repr. 292 monet/.

Jest on przeznaczony dla miłośników numizmatyki i historyków. Nakład 25 000 egz., cena 1 rb.44 kop.

"Dvě století vedecké numismatiky v českých zemích /1771-1971/, w opracowaniu prof. E. Nohejlovej-Pratovej i E. Simka, wydała Komisa Numizmatyczna CSAV w Pradze /1971, str. 271/. W tej cennej pozycji bibliograficznej zestawiony został dorobek numizmatyki na ziemiach czeskich za dwa ostatnie stulecia.

Nowa publikacja niemiecka o monetach i medalach biskupów wrocławskich ukazała się w NLP.

Jest to praca numizmatyka zachodnioniemieckiego Waltera Bauma "Die Munzen und Medaillen der Bischöfe von Breslau" /Monety i medale biskupów wrocławskich/, zamieszczona w wydawnictwie "Archiv für Schlesische Kirchengeschichte, bd 30", Hildensheim 1972, str. 1-32 + 52 reprodukcji fot. monet i medali na tablicach.

/M.H./

Leon Krzemieniecki: Romantycy o numizmatyce i medalierstwie. /Sprawozdania Wrocławskiego Towarzystwa Naukowego 25/1970 seria A - Wrocław, 1972.

Po rozprawie pt. "Norwid o numizmatyce i medalierstwie", ogłoszonej drukiem w "Przeglądzie Humanistycznym" 5/ 1969 r. ukazała się druga z rzędu praca dr Leona Krzemienieckiego, traktująca o powiązaniach między literaturą a numizmatyką.

Autor zadał sobie trud prześledzenia wzmianek o monecie i medalu w twórczości pisarzy doby romantyzmu.

Szczególną rolę w upowszechnianiu spraw numizmatyki i pojęć z tej dziedziny odegrał Joachim Lelewel. Jego badania miały niewątpliwie wpływ na wprowadzenie do twórczości literackiej okresu romantyzmu wyobrażeń i wzmianek o treści numizmatycznej. Spotykamy je w poezji, w korespondencji takich wybitnych twórców jak Słowacki, Krasiński, czy Norwid, którego zresztą twórczość w aspekcie spraw numizmatyki i medalierstwa autor omówił najszerzej. Jego rozprawa jest pracą pionierską, gdyż nikt przed nim tematu związku między numizmatyką a literaturą w sposób tak obszerny i monograficzny nie ujmował. Zasługuje ona w pełni na zainteresowanie ze strony numizmatyków i miłośników literatury romantyzmu.

Kamil Szyposz

WYSTAWA POLSKIEGO PIENIADZA PAPIEROWEGO W SZKOLE

Staraniem kol. Ryszarda Kuzi w miesiącach maj-czerwiec 1972 r. zorganizowana została w Szkole Podstawowej Nr 93 we Wrocławiu /w której jest on nauczycielem/ wystawa polskiego pieniądza papierowego z okresu lat 1917-1949 z jego własnych zbiorów. Ponad 100 eksponatów rozmieszczonych było na pionowych planszach opatrzonych napisami objaśniającymi.

Celem wystawy było zareprezentowanie zasadniczych typów polskiego pieniądza papierowego za okres 32 lat jak również proponowanie tej formy kolekcjonerstwa wśród młodzieży szkolnej.

Wystawę zwiedziło kilkaset osób. Cieszyła się ona dużym uznaniem młodzieży szkolnej jak i grona pedagogicznego.

/K.S./

CENY ŚLĄSKICH MONET ZAGRANICĄ

Numer listy sprzedażnej monet szwajcarskiej firmy numizmatycznej "Monnaies et Medailles" A.S. z Bazylei z kwietnia 1972 r. oferuje następujące monety śląskie:

- 1/ Legnicki dukat typu florenckiego. Wacław I /1352-1368/.
169. Stan b.piękny. Cena - 950 fr. szwajc.
- 2/ Swidnicki dukat j.w. Bolko II /1326-1368/ 347.
Określony jako "nadzwyczaj rzadki". Stan b.piękny.
Cena - 2000 fr. szwajc.
- 3/ Dukat złotostocki Piotra Woka /1592-1599/ z 1593 r.
Seeger 2511. Stan b.piękny. Cena - 1650 fr. szwajc.

- 4/ Wrocławski dukat miejski za Ludwika II Jagiellończyka
/1516-1526/ z 1517 r. Określony jako b.rzadki 131.

Stan znakomity. Cena - 2500 fr. szwajc.

- 5/ Wrocławski dukat miejski z 1537 r. - Seeger 3401.

Stan b.piękny. Cena 800 fr. szwajc.

Zamieszczono reprodukcje fotograficzne wszystkich powyższych monet. Ponadto, w tej samej liście, w rubryce "tania strona dla początkujących" znajduje się kilkadziesiąt współczesnych monet polskich. 10 zł z Kościuszką z 1960 r. i 10 zł z Kopernikiem z 1959 r. - po 10 fr. szwajc.

H.R.

DZIENNIKARSKIE "SENSACJE" NUMIZMATYCZNE

W "Słowie Polskim" nr 75 z dn. 29 marca 1972 r. znalazła się wzmianka pt. "śląskie talarówki" znalezione w Kowarach", z której dowiedzieliśmy się, że znaleziono "ćwierć - i pół - talarówki", pochodzą z XVI i XVII w., a większość ich jest z brązu /!/ kilka zaś z miedzi /!!/ i srebra.

Wartoby wiedzieć jaki to "znawca" udzielił takiej informacji reporterowi "Dziennika". A w ogóle dobrze by było gdyby dziennikarze przed zamieszczeniem notatek prasowych o znaleziskach monet uzgadniali treść notatek z numizmatykami - z prawdziwego zdarzenia. Ustrzegłoby ich to przed tak kompromitującymi "sensacjami" jak ta, o której mowa wyżej.

/K.S./

Treść:			str.
Czy wiecie, że	- Marian Haisig	-	1
Śląska literatura numizmatyczna/I/	- Henryk Rusek	-	4
Monety Śląskie średniowiecza w zbiorach członków Sekcji Numizm.			
PTAiN we Wrocławiu /I/	- Michał Osuch	-	7
Rejestrujemy dolnośląskie medale i odznaki /I/	- Michał Osuch	-	11
Medycyna i Numizmatyka	- Marian Haisig	-	14
Z wydawnictw numizmatycznych ...	- Marian Haisig	-	16
	- Kamil Szyposz	-	17
Wystawa polskiego pieniądza papierowego w szkole	- Kamil Szyposz	-	18
Ceny śląskich monet zagranicą	- Henryk Rusek	-	18
Dziennikarskie "sensacje" numizmatyczne	- Kamil Szyposz	-	19

Adres korespondencyjny: Polskie Towarzystwo Archeologiczne
i Numizmatyczne Oddziału Wrocławskiego
"WROCLAWSKIE ZAPISKI NUMIZMATYCZNE"
Wrocław, ul. Kazimierza Wielkiego 34